Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXVI. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1908, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., petek, 14. julija (July 14), 1933.

Subscription $6.00 Yearly

ŠTEV.—NUMBER 136

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Komentarji

Ameriški zdravniki nekaj slutijo

Ameriški zdravniki so kot posamezniki dobri in slabi zdravniki in med njimi so naprednjaki in nazadnjaki po prepričanju in aktivnostih. Imajo svojo stanovsko organizacijo American Medical Association, ki je po svojem vodstvu, programu in taktiki zelo reakcionarna. Vodstvo te organizacije smatra medicino za striktno privaten business, ki mora biti prost vsake javne kontrole, izvzemši kolikor je to potrebno v interesu zdravniške organizacije. Torej trust, ki hoče imeti vse pravice za svojo zaščito, dočim lajiki izven tega trusta, pacientje in drugi, ki imajo opraviti z zdravniki, ne smejo imeti nobenih pravic.

To svoje visokotronsko stališče je zdravniška asociacija zastopala še na svoji zadnji konvenciji v Milwaukeju, ko je sprejela resolucijo, da o kakšni socializaciji medicine ne sme biti govora med zdravniki.

Večina zborovalcev je seveda potrdila to resolucijo, toda soglasne pritrditve ni bilo. V Ameriki je že precej naprednih zdravnikov, ki se ne strinjajo z mišljenjem voditeljev te organizacije, naziranjem, katero sega v 18. stoletje. Zdi se, da so voditelji prespali celo Rooseveltovo "revolucijo", ki je znana pod imenom New Deal. Na sejah posameznih sekcij zdravniškega kongresa je bilo mnogo protivnih glasov. Zdravniška organizacija sicer diktira svoja pravila in etiko za zdravniško profesijo, ne more pa zadušiti ust vsem zdravnikom, da ne izpovedali svojega mnenja.

Dr. C. E. Cooper, ki je govoril o bodočem trgu medikalnih potrebščin, je dejal, da velik del ljudstva ne more dobiti potrebne zdravniške postrežbe in mnogo zdravnikov je primoranih dati to postrežbo zastonj, ako hočejo ohraniti družine svojih starih pacientov.

"Na milijone ljudi je brez dela, drugi milijoni zelo malo služijo in ne morejo nabaviti si zdravniške pomoči po naših cenah, zato mislim, da je socializacija medicine do neke meje v bližnji bodočnosti neizogibna," je rekel dr. Cooper.

Ta doktor je govoril s stališča tisočerih onih zdravnikov, katerih eksistenca zavisi od mnogih delavcev in malih podjetnikov. Triletna depresija je njihove tako potlačila, da na primer oseb tedensko umira, ker nimajo denarja za zdravniško pomoč, na drugi strani pa stradajo zdravniki, ker nimajo zaslužka. Bogatini imajo svoje lastne zdravnike in teh ni do-

Kruta depresija je tudi marsikateremu zdravniku odprla oči in ga podučila, da sistem privatnega kapitalizma ne nudi gotovosti nikomur.

Socializirana medicina mora priti, ko bo družba enako skrbela za zdravje vseh ljudi in ko njena prva skrb, da bolezen prepreči in zatre predno se pojavi in razvije. Amerika zapravlja letno milijarde dolarjev samo za bolezni, katerih ne bi bilo, kajti medicinska znanost je že danes na tako visoki stopnji, da te bolezni lahko izkorenini in zavaruje ljudi pred njimi. Ampak dolžnost privatne medicine ni, da bi vodila kampanje proti boleznim in za boljše zdravje; ona le čaka, da se bolezni pojavijo in potem si morajo bolniki kupiti zdravje. Privatni zdravniki ne zdravijo ljudi zaradi zdravja teh ljudi, temveč zaradi svojega zaslužka.

Zdravljenje je business kakor mesnica ali suha roba!

VELIKA UNIJSKA KAMPANJA V PENNI

Val spontanih stavk zajel mnogo industrij v vzhodnem delu države. Reading in Pottstown zavita v stavkah

Reading, Pa. — Po triletnem trpljenju je v tem delu države zadnje čase završčalo med delavci, ki praznijo tovarno za tovarno in se zlivajo v stavkovni tok, ki bolj in bolj narašča, se širi in objema mesto za mestom.

V Readingu je poleg oblačilnih in drugih delavcev na stavki deset tisoč pleteninarskih delavcev, praktično vsa tekstilna industrija. V tem valu je padla tudi Berkshire Co., največja nogavičarska družba na svetu, ki producira okrog 15% vseh nogavic v deželi in uposluje nad 3000 delavcev. Unija je poskušala 20 let z organiziranjem te družbe, ki je končno padla.

Za delavce, ki večinoma niso bili še nikdar organizirani, je ta stavka nova skušnja. Z masnimi pohodi in shodi v socialističnem parku se opajajo tistega navdušenja, ki spreminja tudi starca v mladeniča. Stavkarji so solidarni in stoje solidno za unijo. Družba jih je skušala potegniti, ampak se ji ni posrečilo.

V bližnjem Rosedale je odšlo na spontano stavko 2000 pleteninarjev, kar je družbine uradnike silno iznenadilo. Pred 12 leti so bili delavci Rosedale Knitting Mills organizirani, ampak so po daljši in neuspešni stavki unijo izgubili.

Poleg pleteninarjev so v Readingu zastavkali tudi čevljarji, izdelovalci vrvi, oblačilni delavci in izdelovalci prestic. Ves Berks okraj je do besedno v naročju stavkovnega vala. Ponovno so zastavkali delavci v več tovarnah, ker hočejo unijo dobro utrditi.

Plače so v tem kraju izredno nizke, za delavke naravnost nesramne. Za delavke znašajo povprečno en dolar na dan, mnoge zaslužijo manj, nekatere le po par dolarjev na teden. To in pa silno priganjaštvo je odgovorno za vihar, ki so ga podjetniki pričeli žeti.

V Pottstownu, ki je tudi v tem okraju, je na stavki več tisoč oblačilnih delavcev in delavk, večinoma ženske. Borijo se za priznanje unije, zvišanje plač in druge ugodnosti. Kampanjo vseh oblačilnih unij vodi Leo Krzycki. Na shodu petih tisoč stavkarjev je žel burno odobravanje, ko je rekel, da so podjetniki spremenili to industrijo v "socialno gnojnično jamo". Stavkarje je pozival na novo deklaracijo neodvisnosti.

Organizatorična kampanja oblačilnih unij je razširjena tudi na atracitna mesta, kjer se je radi cenenega delavstva zadnja leta razvila večja oblačilna industrija, kakor tudi tekstilna. V tej kampanji imajo oblačilni delavci aktivno podporo rudarske unije.

Fašisti znižali plače predilcem svile

Svilopredilci v Milanu morajo delati ceneje

Milan, Italija, 13. jul. — Tukajšnji delavski magistrat je včeraj dovolil lastnikom svilopredilnic, da lahko znižajo mezde delavcem od dveh do enajstih odstotkov. Okrog 30,000 delavcev in delavk v dveh tovarniških skupinah Como in Varese je prizadetih.

Fašistični oblastniki so ta korak pojasnili s tem, da je svilna industrija v Italiji v veliki konkurenci z japonsko industrijo svile in če hoče Italija zmagati v tem konfliktu, morajo delavci delati ceneje. Italijanska svilna industrija dobiva že nekaj let težke subvencije od vlade.

Svarilo pred novim krahom

Publikacija vidi nevarnost v enostranskem izboljšanju. Velika vrzel med produkcijo, zaposlenostjo in plačami

New York. — "Facts for Workers", mesečna publikacija delavske statistične organizacije Labor Bureau, Inc., svari deželo pred novim krahom, ki ga bo prineslo tekoče enostransko izboljšanje v industrijah.

To izboljšanje, če se more tako imenovati, se zrcali v velikem zvišanju produkcije in relativno majhnem izboljšanju zaposlenosti in plač. V maju je industrijska produkcija znašala 27% več kot pred enim letom, v manufakturnih industrijah 31% več, in to z manjšim številom delavcev kot jih je bilo zaposlenih pred enim letom.

Kljub temu rekordnemu porastu produkcije, je bilo dva odstotka manj delavcev uposlenih kot v isti dobi lansko leto, izplačane mezde pa so znašale sedem odstotkov manj. Da ne vodi ta tok drugam kot v nov, še silnejši krah, če se situacija kmalu ne zaobrne, lahko to zapopade vsak iliterat.

Zanimiva je tudi statistika o plačah za mesec april. Biroj pravi, da je bilo v dotičnem mesecu na vsakega delavca, ki je prejel zvišanje, sto delavcev, katerim so bile plače reducirane — slično razmerje kot v marcu. Od tedaj je že več družb naznanilo zvišanje, ki pa je malenkostno tako po številu kot obsegu v primeri s splošnostjo.

Kot pokazuje zgorajšnja statistika, so bile v maju plače faktično znižane, in sicer za 35% na bazi produkcije v primeri z isto dobo pred enim letom. In produkcija je končno merilo za plače, ker je najtesneje povezana z vprašanjem zaposlenosti in kupne sile.

Na drugi strani pa so se rapidno začele dvigati cene potrebščinam, kar situacijo še bolj pogoršuje in dela opasno. Faktična slika sedanje gospodarske situacije je ta-le: Produkcija in cene se dvigajo barometrično, število brezposelnih, ki se je v maju nekoliko znižalo, je obstalo na mrtvi točki, prav tako plače in kupna sila.

Pet smrtnih obsodb v Rusiji

Moskva, 13. jul. — Sovjetsko sodišče v Moskvi je včeraj obsodilo pet oseb na smrt in šest drugih v zapor od osemnajstih mesecev do osmih let. Zločin, ki je bil dokazan obsojencem, je eden najnizkotnejših, kar je bilo v zadnjih letih izvršenih proti sovjetski državi. Obsojenci, ki so bili v državni službi preskrbovanja tovarniških jedilnic s hrano, so mešali v hrano zdrobljeno steklo, žebljičke, lase in drobce žice z namenom, da provocirajo nezadovoljnost med delavci in diskreditirajo vlado. Sledeči so bili obsojeni na smrt: Mihael in Vasilij Oškin, oče in sin, Peter Popov, Vasilij Arhipin in Jakob Čerkasov. Skoro vsi so bivši kulaki in trgovci.

"NEW DEALERJI" POZABILI NA KONZUMENTE

V svetovalnem odseku ni nobenega zastopnika konzumentov. Schlink in Warbase namenoma izpuščena

New York. — (FP) — Dejstvo, da je Roosevelt prezrl zadružne organizacije pri imenovanju zastopnikov konzumentov v Consumers' Advisory Board, ki je del administracije za narodno okrevanje, je delovalo kot curek mrzle vode na mnoge, ki so bili navdušeni za "new deal."

Če je kdo kompetenten zastopati konzumente, sta to gotovo dr. J. P. Warbase, predsednik Ameriške zadružne lige, v kateri je organiziranih 170,000 zadrugarjev, in Frederick J. Schlink, predsednik in tehnični direktor Consumers' Research, Inc., ki ima 45,000 članov.

Dr. Warbase je avtoriteta na zadružnem polju in kot načelnik največje zadružne organizacije v Ameriki je logičen predstavnik konzumentov. Schlink pa je največja avtoriteta v deželi o kvaliteti manufakturnega blaga. Ker se že več let bavi z analizami o kakovosti blaga in je svoja dognanja publiciral v knjigi "100,000,000 morskih prašičev", v kateri pokazuje raketirstvo ameriškega biznisa s stališča konzumentov, bi kot član vladnega Consumers' Advisory Boarda v resnici bil neprecenljiva moč.

Zanimivo je to, da sta bila oba "kandidata" za omenjeno mesto in oba — izvržena. Warbase najbrž, ker je ekonomsko preradikalen — načelni nasprotnik profitnega sistema, Schlink pa vsled tega, ker preveč pozna raketirski ustroj ameriškega biznisa in bi s svojim enciklopedičnim znanjem o kakovosti blaga lahko preveč sitnaril.

Namesto teh dveh ali pa drugih resničnih predstavnikov ameriških organiziranih konzumentov je administracija imenovala v Consumers' Advisory Board, ki naj pri administraciji industrijskega zakona zastopa interese konzumentov — je Roosevelt na priporočilo delavske tajnice in trgovinskega tajnika imenoval lepe zastopnice raznih ženskih organizacij, ki se več ali manj zanimajo za socialne probleme in manj za interese konzumentov.

Vsled tega so mnogi Newyorčani, ki so sprvega mnogo pričakovali od novega deala, postali zopet cinični. Postaja jim jasno, da bo konzument tudi pod novim dealom ostal pod kapom.

Začasen pravilnik za vse ameriške industrije

Administracija noče čakati poljžjega prihajanja prostovoljnih pravilnikov. Provizorična naredba določa minimalno mezdo 40c na uro za vse neizurjene delavce in 35 do 40 ur v tednu maksimalnega delovnega časa

Washington, D. C. — Vest iz zanesljivih virov se glasi, da se je Roosevelt naveličal čakati na prostovoljne pravilnike industrijskih magnatov, ki lezejo po polžje, in je odredil, da industrijski odbor in posvetovalne grupe, v katerih so zastopani industrialci, delavci in konzumenti, takoj pripravijo splošen začasni pravilnik za vse industrije. Ta začasni pravilnik bo veljaven toliko časa, dokler vse industrije ne izdelajo lastnih pravil na podlagi zakona industrijske kontrole.

Administracija se zaveda, da veliko število korporacij in posameznih podjetnikov nalašč zavlačuje pravilnike z namenom, da izkoristijo današnje nizke mezde in nakopičijo čim več izdelkov, ki jih bodo potem prodajali po višjih cenah. Administracija bi rada to preprečila.

Za splošni nujnostni pravilnik so se zedinili zadnji pondeljek in takoj so ga začeli sestavljati.

Glavne točke tega pravilnika bodo:

Delavci Združenih držav so razdeljeni v tri skupine: merkantilna skupina, skupina "belega ovratnika" in tovarniška skupina. Minimalna mezda za delavce vseh treh skupin bo 40 centov na uro ($14 na teden), maksimalni delovnik pa 40 ur v tednu za prvi dve skupini in 35 ur v tednu za tovarniško skupino z nekaterimi izjemami.

Pravilnik je že sestavljen in v sredo ga je Hugh S. Johnson, federalni administrator, predložil Rooseveltu v potrditev. Vprašanje zdaj je, ali bo administracija še enkrat posvarila počasne industrijske magnate, naj se požurijo s prostovoljnimi pravilniki, ali bo enostavno proklamirala provizorični pravilnik kot veljaven.

Grupe, ki se bavijo s premogovno industrijo, so informirale administracijo, da je 200,000 rudarjev "preveč" v Ameriki in to število ne bo moglo biti uposleno. Administracija si zdaj ubija glavo, kam vtakne teh 200,000 rudarjev, da se bodo sami vzdrževali. Nekateri sugestirajo, da bi jim vlada dala farme na razpolago.

Z vseh strani Amerike prihajajo brzojavni apeli, naj vlada prepreči oderuške cene. Podjetniki, ki nočejo nič slišati o zvišanju mezd za delavce, navijajo cene, da je strah.

Hitler naložil strankin davek na vse Nemce

Vsi, ki nočejo batin, morajo prispevati denar za fašistično stranko

Berlin, 13. jul. — Hitlerjeva nacionalistična stranka potrebuje denar in vsi Nemci ter vse nemške organizacije, ki hočejo imeti mir, morajo prispevati, in dobro prispevati, novi davek.

Prve dni fašistične "revolucije" so le na cestah pobirali prispevke za Hitlerjevo stranko in to so delali večinoma otroci. Kasneje so "posebni delegatje" v grupah po tri ali štiri obiskovali hiše in kolektali za "stvar". Imeli so precej uspeha, kajti gospodinja, če je bila sama doma, se je najrajši hitro odkrižala grupe grdogledih "delegatov". Trgovci so bili prisiljeni kupovati napise, s katerimi so pričali, da so "stoodstotni Arijci", ne pa falotski židje, in skupiček za tiste karte je šel večinoma v sklad fašistične stranke.

A to je bil v večjem delu beraški drobiž. Zdaj delajo fašisti na tem, da se bo denar v širokih rekah redno stekal v njihovo globoko blagajno. Zasnovali so načrt, po katerem morajo vse industrije in vsi podjetniki redno prispevati pet odstotkov skupne vsote plač, ki jih plačujejo delavcem. Lani so plače vseh podjetnikov znašale okrog 12 milijard mark: to pomeni, da bo Hitler izsesal letno 600 milijonov mark (marka je danes vredna 34 ameriških centov). Poleg tega so privatni uradniki z visokimi plačami dobili migljej, naj pokažejo, koliko cenijo "veliko dobo tretjega cesarstva."

Skratka: vodje fašistične stranke so sestavili kvotni sistem prispevanja za stranko. Vsak sloj in vsaka organizacija mora dati toliko in toliko. Vsak prispevatelj, ki se dobro odreže, dobi majhen plakat z napisom "Jaz sem pravi Nemec", ki ga obesi v okno — in to bo znamenje kolektorjem, da ga ne bodo več nadlegovali.

Ves nabrani denar bo pod kontrolo edinega Hitlerja. Samo on bo imel besedo, kako se porabi. Srečna Nemčija!

Brezposelni dobili obljubo

Denver, Colo. — Governer je obljubil večji deputaciji organiziranih brezposelnih, da bo sklical izredno zasedanje legislature v svrho večje podpore.

Belgijsko delavstvo ne bo držalo križem rok

Socialistična stranka se izreka za boj proti fašizmu "z vsemi sredstvi"

Bruselj. — Belgijsko delavstvo ne bo držalo križem rok in mirno čakalo, če se v deželi pojavi fašistično gibanje, ki bi ogražalo delavske pridobitve in obstoj njih organizacij. Pričelo se bo boriti z vsemi sredstvi, z legalnimi, dokler bo to kazalo in z nelegalnimi, če bo to potrebno.

To je jedro resolucije, ki je bila sprejeta na kongresu delavske stranke. V resoluciji stranka pravi, da ne bo iniciatirala nelegalnega gibanja, poslužila pa se ga bo oziroma "vseh sredstev", če bo delavstvo izzvano po buržoaziji. V slučaju resne situacije, bo eksekutiva stranke v smislu sklepa stopila v stike s strokovnim gibanjem glede skupne obrambe potom generalne stavke kot prvi korak k revoluciji. Stranka je tudi sklenila, da ne bo sodelovala v nobeni koalicijski vladi.

—Federated Pictures

Sovjetski voditelji opazujejo manifestacijo 100,000 atletov na Rdečem trgu v Moskvi. Od desne na levo: Jaroslavskij, Voroši̇lov, Stalin, Molotov in Kalinin.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

136

Domač drobiž

Nesreča v rovu

McIntyre, Pa. — Dne 11. julija je bil pri delu v rovu ubit Nik Kavšek, dolgoletni član SNPJ. Velika skala je padla nanj in ga na mestu usmrtila. Njegova tovariša pri delu sta se rešila brez poškodb. Nesreča se je zgodila v Kent Mine No. 2.

Frances Likar umrla

Cleveland. — Zadnji torek je v bolnišnici umrla Frances Likar, stara 50 let, žena znanega dekoraterja in slikarja. Podlegla je težki operaciji. Rojena je bila na Češkem in v Ameriki je živela 29 let. Pred leti je bivala s svojo družino vred v Chicagu. Bila je članica društva št. 142 SNPJ in tu zapušča moža in štiri hčere, v Chicagu enega brata in drugega v stari domovini.

Vera Karl pred sodiščem

Chicago. — Vera Karl, roj. Grilec, pride na vrsto pred sodiščem prihodnji pondeljek, 17. julija, v zadevi umora svojega moža Georgeja Karla. Pet oseb je bilo obtoženih zapletenosti pri tem umoru, ki se je izvršil pred enim letom. Dva—John Milošič in Ivan Grilec, svak umorjenega—sta že obsojena v dosmrtno ječo. Zdaj pride na vrsto vdova Vera, ki je na podlagi obtožnice tudi zapletena. Zadnja sta na vrsti dva češka fanta, Fess in Veselka. Fess je aktualno ustrelil Karla, ko je bil — kakor je izpovedal pred sodiščem — najet od Milošiča, Grilca in Karlove žene za ta čin.

Slovenski demokratje v metropoli

Cleveland. — Slovenski demokratski klub v 32. wardi je izbral Antona Vehovca za aldermanskega kandidata pri volitvah, ki bodo prihodnjo jesen.

Član umrl v Chicagu

Chicago. — V četrtek je umrl Henrick Wicherek, star 56 let in doma iz Peterswalda v češki Šleziji, član društva št. 39 SNPJ. Truplo pokojnika leži pri pogrebniku: 3440 W. 26th st. Pogreb bo v soboto popoldne ob dveh. Pokojni je pristopil k društvu št. 27 v Kansasu leta 1914.

Zakaj ni miru med illinoiskimi rudarji

Springfield, Ill. — Governer Horner ne more ustaviti civilne vojne v tistih rudarskih distriktih, kjer sta tekmujoči uniji v konfliktu, vsled tega, ker je obema strujama dajal velike obljube pred volitvami, pravi državni poslanec McCarthy, član govornerjeve komisije, ki proučuje situacijo v rudarskih okrajih.

Milwauški kontroler Kotecki umrl

Milwaukee, Wis. — Louis M. Kotecki, mestni kontroler, ki je v sredo v svojem uradu v mestni hiši streljal na svojega pomočnika Williama H. Wendta in ga težko ranil, nakar je, pognal kroglo sebi v glavo, je v četrtek zjutraj umrl. Ranjeni Wendt je zdaj avtomatično Koteckijev naslednik v kontrolerski službi.

Italijani preleteli Atlantik

Cartwright, Labrador, 13. jul. — Italijanska zračna flota 24 letal, ki jo vodi minister Italo Balbo, je sinoči dospela v Kanado brez vsake nezgode. Polet čez Atlantik je trajal 12 ur. Balbo zdaj trdno upa, da bo s svojimi letalci v Chicago prihodnjo nedeljo.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Smrt mlade kulturne delavke

Detroit, Mich. — V soboto, dne 9. julija, je tu preminila splošno poznana in priljubljena Velma Obed, rojena Snyder. Pokojna je bila rojena v Breezy Hillu, Kans. Stara je bila komaj dvajset let. Vzrok smrti: ženska bolezen.

Velma je bila ena izmed redkih ameriških Slovenk, ki se je neumorno udejstvovala pri naših kulturnih organizacijah. S svojim naravnim talentom in gladko slovensko govorico se je povzpela do ene izmed prvih igralk na našem odru. Poleg drame se je udejstvovala tudi pri pevskih zborih — njen ljubki sopran je vedno dosegel triumf. Velma je slovela tudi kot izborna pianistinja, zato jo bodo naši orkestri težko pogrešili.

Pokojna je bila tajnica društva Wolverine št. 677 SNPJ in bila je vedno vneta za njegov napredek. Izguba pokojnice je za naše kulturno gibanje v danih razmerah nenadomestljiva, zato ji bodi časten spomin, ostalim pa moje sožalje!

Frank Česen.

Kako so kopali jarke

Monroe, Mich. — Sedaj, ko smo dokončali s kopanjem jarkov in polaganjem plinskih cevi ter bili odpuščeni, zopet lahko nekoliko poročam v Prosveti. Denar smo dobili v petek dne 7. julija, velika skupina nas. Delo je trajalo tri mesece in v tem času sem delal daljše ure kot kdaj prej v svojem življenju. Delovnik je imel biti deset ur na dan, ampak kadar je bilo lepo vreme, smo morali po tri dni v tednu delati tudi do 18 ur na dan.

V začetku so nam bili vedno napotu vremenski bogovi, posebno prvi mesec. Drugi mesec je bilo nekoliko bolje in smo lahko delali po pet dni na teden. Tretji — in zadnji — mesec pa je bil z vragom: bil je preveč suh in smo si močno želeli dežja, da bi dobili nekoliko oddiha. Tega ni bilo in so nas gonili po sedem dni na teden, tri dni po 18 ur in druge dneve pa večkrat čezurno delo.

Šlo je kot za stavo. To je bilo še nekaj več kot prosperiteta in Rooseveltov "new deal". Delaj! je bil ukaz. Ker pa mnogi niso mogli vzdržati tega "tempa", so se spuntali. Rezultat je bil, da so dobili odslovilne listke — včasih po 30 do 50 na dan. Na njih mesta so druge uposlili, ljudi, katere je družba poslala iz Oklahome in Texasa. To se je ponavljalo cele tri mesece.

Isto so delali z delovodji, ki nas niso hoteli priganjati pri kopanju jarkov. Dva sta dobila odpust že ob začetku dela. Prišla sta druga delovodja, ki sta bila dobro podkovana kako je treba postopati, da se delavci bolj hitro gibljejo. Kdor jim ni bil povolji, je takoj dobil listek. Sicer se je delovolja večkrat izrazil, da je delo težko in da tudi njegov posel priganjaštva ni prijazen. "Ampak nekdo mora biti", je sam odgovoril in pojasnil, da da vsakemu delo, katerega kompanija sem pošlje, in še lopato povrhu.

Na delu je bila vsake vrste mešanica. V moji grupi so bili vsi Američani, večinoma z juga, razen mene in nekega Šveda. Južnjaki so bili tiste vrste ljudje, ki vedno potujejo po deželi, kot cirkus. V tem načinu življenja so povsem udomačeni. Da niso prišli sem v salonskih oblekah in s cilindrom na glavi, se razume. Bili so večinoma razcapani kot ciganje in navajeni "bumanja".

Prej sem rekel, da nisem nikdar v svojem življenju delal toliko ur kot ravno pri tem delu in tudi ne želim biti še kdaj toliko "srečen". Če ni kiša padala, smo garali vsak dan. Dolge ure smo garali. Če bi mogli zmagovati, bi nas gonili tudi po 24 ur na dan. In če bi delavcev primanjkalo, bi človek te kapitaliste laglje razumel. Dežela pa ječi in se kruši vsled brezposelnosti. Petnajst milijonov — več ali manj — jih čaka na delo, nas pa so gonili kot lovski pes zajca. In to pod "novim dealom". Pa naj še kdo reče, da je okej.

Glede "new deala" — ta je le v kričavih kapitalističnih časopisih, drugje ga ni, razen na borzah pri špekulantih, ki so zopet prišli do "svojega dneva". Za nas delavce ga ni in ga tudi ne bo toliko časa, dokler ne bo uvedeno splošno delo po šest ur na dan in minimalna plača 65 centov na uro — tako visoka, da bo delavec lahko pokupil, kar producira.

Tega pa še ni na vidiku in vse se vleče po polževo. Še par mesecev in zopet se bodo pomnožile krušne linije. Ako se ne zaobrne s krajšimi urami, plače pa zvišajo na stopnjo, da bo delavstvo z njimi lahko živelo tako kot se človeku spodobi, se bo novi deal izkazal za stari deal, ker vse bo ostalo po starem, le besede so druge.

Frank Kroll.

Pismo iz Clevelanda

Klepetulje namigujejo na samomor. Kako sem postal Tone Podgoričan in zakaj ne mislim opustiti tega psevdonima

Kadar se ponesreči človek, ki ima poleg prijateljev tudi dosti sovražnikov, se vedno najdejo ljudje, ki skušajo nesrečo izrabiti v ne baš čedne namene. Tako se čuje tudi o prijatelju Barbiču, ki se je pretekli teden zelo nevarno poškodoval pri padcu z domačega "porcha", da ni padel, temveč skočil namenoma, seveda s samomorilnim namenom. Ljudje, ki so to "pogruntali", pa najbrž ne pomislijo, da bi bil Frank v slučaju, da bi se mu zahotelo kaj sličnega, nedvomno zlezel na kak nebotičnik ali pa planil raz kak visok most, kajti prostovoljni kandidati smrti navadno ne skačejo iz prvega nadstropja, kar je mnogo prenizko za smrten skok. Da pa vzlic temu ne bo kdo nasedel takim absurdnim namigavanjem in domnevanjem, bom stvar pojasnil, kolikor mi je pač mogoče.

Usodnega večera okrog pol enajste ure se je Barbič vrnil z obiska pri nekem znancu, pregledal nekaj pisem, ki jih je bil napisal poprej, nato pa se je odpravil na "porch", kjer se je vlegel, češ, da ga boli glava in želi biti na svežem zraku. Dobro uro pozneje so ga našli na tleh, stokajočega in vsega okrvavljenega.

Kako se je zgodila nesreča, ne ve nihče, kajti domači so spali in prič ni bilo. Najbolj verjetno je, da je Frank na "porchu" zadremal, nato pa vstal ter se odpravil v hišo, pri tem pa zadel ob nizko ograjo, izgubil ravnotežje ter strmoglavil doli. Priletel je na noge, kar dokazujejo zelo poškodovani prsti na obeh nogah, potem pa ga je vrglo vznak, da je treščil z glavo ob cementni tlak.

Njegove poškodbe pričajo jasno, da je padel, ko je tega najmanj pričakoval, sicer bi ne bil treščil ob tla kot snop, kar dokazuje, da ob času nesreče ni bil v čisto budnem stanju. Zlobni ljudje, ki se jih nikjer ne manjka, seveda lahko delajo svoje posebne "zaključke", takšne, kakršni njim bolj ugajajo in kdor pozna ljudi ne bo dvomil, da mu nekateri tudi privoščijo njegovo nesrečo. No, Franku to ne bo škodovalo in zaradi tega bo vseeno lahko ozdravel, pa če bo njegovim "prijateljem" prav ali ne.

Barbičeve poškodbe so zelo resne, kajti kolikor nam je znano, si je pri padcu prebil tudi lobanjo ter se zaenkrat ne ve, kaj bo z njim. V bolnici so mnenja, da bo okreval, ako ne nastanejo kake komplikacije, ki so v takih slučajih zelo nevarne. Da njegovi prijatelji in sodrugi iskreno upamo in želimo, da bi Frank čim prej in popolnoma okreval, je pa skoroda nepotrebno pristavljati.

* * *

Urednik Prosvete mi sporoča, da moje zadnje "Pismo iz Clevelanda" ne more iti v list, ako ne dovolim, da se objavi pod njim moje pravo ime in društvena številka. Tako namreč zahteva zadevna nova določba v pravilih.

Nova določba ne da nobenih izjem. Tudi Tone Podgoričan se ji bo moral pokoriti, čeprav psevdonima nikdar ni rabil zato, da bi se "skrival za plotom", kakor se rado očita psevdonimnim dopisnikom in včasih ne brez vzroka, in čeprav je Prosvetinim čitateljem nedvomno že znano, da sta si Tone Podgoričan in Ivan Jontez v bolj tesnem sorodstvu kot na pr. mistična "sveta trojica" (tri osebe in eden bog, v našem slučaju pa dvoje imen in ena glava), da Toneta vedno lahko najdeš tam kjer Ivana in da prvi počne zmerom natančno to, kar počne drugi. Z drugimi besedami, ki ne dopuščajo nikakršnega ugibanja več, da sta Tone in Ivan ena in ista oseba.

Kako je prišlo do tega, da sem pred štirimi leti začel rabiti psevdonim Toneta Podgoričana? In čemu sem se predstavil l. 1929 kot Karl Jenko ter bil pod tem imenom član SNPJ in JSZ? Ker širša javnost tega mogoče še ne ve, bom stvar pojasnil.

Podgoričana in Jenka je rodila potreba. V Zed. države sem se priselil prvikrat nepostavno, brez dovoljenja. Če bi bili to zvedeli naši politični nasprotniki, bi se nedvomno našel med njimi kdo, ki bi me bil ovadil pri zvezni priseljeniški oblasti, čemer bi sledila deportacija. Zaradi tega sem moral biti previden ter se posluževati tako v privatnem kot javnem življenju privzetih imen.

Danes ni več te potrebe. Moj drugi prihod v Ameriko je bil zakonit, odobren po zveznih priseljeniških in konzularnih oblasteh in čez tri leta bom državljan Zed. držav. Vzlic temu pa nisem opustil rabe psevdonima Tone Podgoričan. Zakaj ne? To je lahko pojasniti.

Ako človek rabi neko ime polna štiri leta, se mu nedvomno privadi in tudi drugi se privadijo temu imenu. Primera: kot sem že omenil, sem bil prvo leto v Ameriki poznan pod imenom Karl Jenko. Naravno, da so me domači klicali za Karla, kajti drugače bi se bili zagovorili ter me s tem izdali. No, ime Karl se me je tako "prijelo", da me danes kličejo s tem imenom vsi domači, žena, mati, bratje, sestra, nečak, nečakinja in velik del mojih prijateljev in znancev. In tudi jaz sem se tako privadil temu imenu, da zelo slabo slišim na Ivana, če pa kdo kliče Karla, pa takoj slišim.

Prav tako sem se privadil tudi Tonetu. V teku minulih štirih let sva se tako sprijateljila, da se nikakor in pod nobenim pogojem ne misliva ločiti. Sicer pa bi tudi ne bilo lepo, ako bi tega svojega dolgoletnega vernega prijatelja meni nič tebi nič porinil med staro šaro samo zato, ker popravljena pravila slučajno nočejo verjeti, da je vseeno, ali se podpiše Tone ali Ivan ali obadva. Nak, iz te moke pa že ne bo kaj prida kruha. Kdor je zadovoljen z Ivanom, se bo moral sprijazniti tudi s Tonetom, kajti midva se v teh kritičnih časih nikakor ne misliva zapustiti, si postati nezvesta. Tako je najino prijateljstvo: zvesta pobratima sva si tako ob solnčnem kot oblačnem vremenu.

Glede zadevne določbe v pravilih ne mislim, da je slaba, ampak tikati bi se morala glasila in jednotinih zadev, ne pa dnevnika, ki ga vzdržujejo prostovoljni naročniki in pa zadev, ki se ne tičejo jednote ali njenih članov kot takih. V tem pogledu je nova določba zgrešena.

Glede Prosvetinih **stalnih** dopisnikov, med katere spada poleg Spartaka, Barbiča in dr. tudi Tone Podgoričan, moj zvesti pobratim, pa tole: Ali bi ne zadostovalo, ako bi se enkrat za vselej povedalo, kdo rabi dotični psevdonim, nakar bi zadostoval slednji? Gotovo. Sicer pa, kaj ne vemo že, da je Spartak F. Novak, Tone Ivan itd.?

Da bom bolj kratek: nova določba je bila slabo in zelo površno sestavljena in dela vtis, kot da je raba psevdonimov nekaj pregrešnega, kar ni res. Raba psevdonimov je že stara, tako v literaturi kot v časnikarstvu in popolnoma na mestu, če je ne vodijo nepošteni nagibi. Preprečiti je treba le **zlorabo** vporabljanja psevdonimov, kar je pri Prosveti doseženo z novo določbo na precej brezobziren način s tem, da je raba psevdonimov posredno označena kot "taboo".

Upati in želeti je, da bi gl. odbor sam tolmačil novo določbo v liberalnejšem duhu kot določba sama.

Ivan Jontez, 53.
(Tone Podgoričan.)

Čikaška razstava: Vsakdanje množice na razstavišču.

Koristi in nevarnosti sončnih kopeli

Nekaj, kar mora vedeti o vsak človek

Sončne kopeli kot pospeše ke zdravja niso nobena pri tev naših dni. Poznali so ji stari Grki davno pred na štetjem. O tem nam go spisi njihovih filozofov in zd nikov, a tudi izkopavanja, ki so se sončili na terasah jih hiš, v bližini Eskulapov svetišča v Epidavru so od proti jugu obrnjeno dolgo lerijo, ki je bila v zvezi s so no bolnišnico. Rimski so je bil bistven del vsakega novanja, kakor nas učijo ra line v Pompejih.

Srednji vek je bil tudi v oziru "temen", da se je sk izogibal sončnim žarkom. od sredine osemnajstega st ja dalje se je spet obnovilo znavanje sončnih žarkov pripomočka za zdravstveno go, v našem času pa je do to spoznanje višek obene spoznanjem, da je uporab sončno luč prav tako odm no kakor vsako drugo leči

Le prečesto pozabljamo to zahtevo po pravi odmer sti. Vsak človek ima svojo ločeno občutljivost za so žarke in ta zavisi od barve že, od njene debeline in f cije lojnic. Narava je gl dele vrhnje polti opremila s mentno plastjo iz stanic, k najvažnejša zaščita kože sončne opekline. Rjavolasi je imajo več tega pigmenta go plavolasi in ti več nego čelasi. In že površen po nas pouči, da sledi tudi ob ljivost človeške kože do son žarkov temu vrstnemu red

Oba ekstrema sta tu af zamorec in Albinec. Sto najintenzivnejšega sončnega sevanja so dala prvemu de vrhnjo polt, ki je polna pig ta, dočim se rodi drugi pra no brez pigmenta v koži, k in očeh in je zato neznan občutljiv za sončne žarke potrebuje posebne zaščite z njo. Debelina kože je se individualno različna, v s nem pa se nagibajo plav in rdečelasi ljudje k tanjši rjavolasi pa k debelejši. Isto lja za izločevalno delovanje nic, ki napravlja polt ne mehko in prožno, temveč jo ti tudi zoper sonce, vete prah.

Sončne opekline nast pod neposrednim vplivom čnih žarkov na kožo. Povz jo pa jih ultravioletni in nični žarki ter so neodvisn toplotnih žarkov. To se da kazati z lahkoto s tem, da spomnimo na učinke son žarkov v visokih planinah s snežnih in ledenih poljan

Strokovnjaki in nestro njaki pridigujejo s polno u vičenostjo dovolj često, d najidealnejša metoda, po k ri se ubranimo sončnih op v tem, da se prvim obseva vdajamo krajši čas, poznej dlje.

Posebno skrb moramo i za otroke, ki jim je koža, glede na barvo las, dosti t ša in nežnejša ter občutlj ša od kože odraslih ljudi. najst minut obsevanja ji prvikrat povsem zadostuje. poročljivo je, da hodijo o poleti z golimi rokami in n mi, dočim jim bosopetnost koristi vedno. Otroci, ki so kratkim imeli škrlatinko, o ce ali davico, smejo le ob večji previdnosti na sonce.

(Po razpravi prof. dr. W Longa z dermatološke klini New Yorku.)

Čikaške šole obrezane zaradi ekonomije

Crane College zaprt in nižje srednje šole odpravljene, samo da se prihrani denar

Chicago. — Čez 1000 učiteljev, učiteljic in drugih nameščencev v čikaških javnih šolah bo odslovljenih in šolski sistem reduciran na golo okostje samo zato, da šolska uprava prihrani nadaljnjih pet milijonov dolarjev v prihodnjem letu. Tak je bil sklep šolskega odbora zadnjo sredo.

Odbor je zaključil, da se odpravi mestni Crane Junior College (javna nižja univerza) in ves sistem nižjih srednjih šol (junior high schools), kar znači dve leti manj srednješolske izobrazbe v višjih osnovnih šolah; dalje se odpravi polovica otroških vrtcev, večji del telovadne vzgoje, nadalje sistem rokodelskih in gospodinjskih tečajev, sistem večernih šol za starše in sistem nadaljevalnih tečajev. Sploh je odbor odpravil stotine raznih učnih priveskov in špecialnih pozicij, ki jih smatra za "nepotrebne". vse to zaradi štedenja!

Učiteljske in druge vzg valne organizacije so se ta izrekle za energično prote akcijo. Javna šolska izobra je dobila prvi udarec pred tedni, ko je šolski odbor sk šolsko leto za mesec dni — le se odpro dva tedna kas v prihodnjem septembru in pro dva tedna prej v prih njem juniju — zdaj pa ta dukcija višje šolske vzgoje. pomeni, da otroci revnih s šev bodo oropani mnogih p metov važnega in praktičn pouka; deležni ga bodo le ki lahko plačajo šolnine v vatnih šolah.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

Ljubljana, 26. junija.
justica. — Po Hr-
Zagorju, severno od Za-
mlja in krade že dolgo
ganizirana skupina raz-
, ki jo skušajo oblasti
ter so nedavno tudi res
nekaj članov te tolpe.
aretirancev pa je zbežalo
preiskovalnih zaporov v Va-
ter se spet sešlo z osta-
bojniki. Njih vodja je
stin Vrbanec, ki je tudi
zapora. Toda ta se je
pregrešil zoper razbojni-
lno — mogoče je paj-
jal — in ostali razbojni-
zgrabili, obsodili na
ustrelili. Pred nekaj
namreč v nekem gozdu
Vrbančevo truplo; bilo je
v zemljo, na drevo pa
motiko, s katero so
grob. Ko so odko-
ter ga preiskali, je
tvljeno, da so Vrban-
glavo v vrečo ter ga u-
hrbet iz revolverja.

povozil starčka. — V
je vlak povozil 76-let-
skega siromaka Jane-
, in sicer na novem de-
na podaljšku stare pro-
šče mesta. Janez Ra-
dolga leta za hlapca na
Zaprice in v mestno u-
je šel šele, ko je padel,
ter se pohabil. Dne 23.
odšel v zapriški gozd,
ral kresničja za svoj,
rog 10. dopoldne se je
mesto. Ko se je bližal
bi šel čeznjo, je priha-
kamniške proge za-
proti mestni postaji.
je dajal znak s si-
pa gluhi Rape ni sli-
vodja, ki je stal na va-
v zadnjem hupi še sko-
potegnil starčka s pro-
je malo manjkalo, da
njega pod kolesa.
je vagon zbil ob tla,
prav pod kolo, ki je
ter ga dobesedno na-
rezal. Na eni strani
je ležal gornji del Ra-
telesa, na drugi stra-
telo, ob njem klobuk
kresničja. Kamniča-
poznali pod imenom
", ki se ga je prijel za-
ove pritlikave postave.

: — V mariborski
32-letni uradnik Franc
ma iz Izlak pri Zagor-
v Devici Mariji v
letna Marija Sešek, de-
Vidoščih pri Metliki
Marko Slobodnik, v
dr. Voršiča in v bol-
marica Alojzija Glu-
je Ponikve.

smrt pod vlakom. —
junija je vlak povozil
jama Litija in Sava
užitkarja Antona Ju-
ve. Starec je živel pri
nu, ki je železniški ču-
omenjenima postajama
oviče. Dne 23. zjutraj
na travnik ob progi.
vračal domov in stopil
, se je ognil vlaku iz
ter stopil na drugi tir,
pa je od nasprotne
hitel vlak z Zidanega
je starca podrl in

daljne Amerike . . ."
eljo 25. junija, ko so
laki vozili z vseh stra-
ljano Sokole na pokra-
olski zlet, je dospela
no tudi skupina ameri-
ov, ki jih je vodil
" August Kollander iz
. V tej skupini je bi-
vencev in 15 Hrvatov.
je bilo nekaj sokol-
ov iz Amerike in njih
neki Frank Drašler, do-
rovnice. Ti so prišli o-
sokolski zlet v Ljub-
o se je skupina Kolan-
izletnikov pripeljala na
kolodvor, jih je spre-
zastopnikov Sokola,
igrala, govoril je tudi
nacionalističnega stro-
gibanja dr. Bohinjec,
Rafaelove družbe, in
likar Jakac v imenu
ega kluba društva
Potem pa se je v ime-
ških slovenskih Soko-
la za sprejem njih sta-
šler (menda iz Cleve-
"Jutro" poroča pod na-
"Celo iz daljne Ameri-
" o Drašlerjevem go-
: "Nato pa se je lo-
čil od skupine krepek, visok mož, ameriški Slovenec, vodja sokolske delegacije, zaslužni nacijonalni borec doma in na tujem, g. Frank Drašler. S toplimi besedami se je v imenu svojih sopotnikov zahvalil za nepričakovano prisrčen sprejem in pozdravil belo Ljubljano in svobodno domovino v imenu vsem ameriških Jugoslovanov, a zlasti starih soborcev Zormana, slovenskega pesnika v Ameriki, družine Zalokarja in Laha, družine Mahovčeve in Mramorjeve, Žužka, Grdine, dr. Kerna in še več drugih, ki so mu ob slovesu izjavili, da bije v njih isto slovensko srce, da se svoje domovine spominjajo z isto ljubeznijo kakor pred vojno, v borbi za svobodo naroda. In mimogrede omenjajoč odpadniško delo nekaterih v domovini kakor na tujem, je svoj govor končal z besedami: Narod, ki ne more doseči priznanja med narodi, ni vreden da obstaja. Zato vsem v domovini iskren jugoslovanski pozdrav ameriških Slovencev!" — Tako poroča ljubljansko "Jutro". In da nam je to povedal, je moral priti Frank Drašler prav "iz daljne Amerike". (Ker je Drašler prinesel pozdrave "v imenu vseh ameriških Jugoslovanov", kakor je rekel, nam je torej prinesel pozdrave tudi od "odpadnikov". To mu je treba šteti v dobro.)

Požar pri Ptuju. — V noči na 22. junij je nastal ogenj v gospodarskem poslopju posestnika in mizarja Alojza Mariniča na Hajdini pri Ptuju. Zgoreli so hlevi, kolarnica in skedenj. Živino so pravočasno rešili. Gasilcem gre zahvala, da so požar pravočasno zatrli ter ubranili sosedne hiše in skednje požara. Škode ima Marinič za okroglih 30 tisočakov.

Župnik in kaplan pred sodiščem. — Pred sodnikom v Novem mestu je stal prejšnji teden 35-letni župnik Franc Ambrožič s Turjaka. Obtožen je bil, da je na državni praznik 1. decembra v cerkvi dejal trem Sokolom, ki so prišli k slavnostni maši v sokolskih krojih, naj stopijo v sredo cerkve, da jih bodo ljudje videli v tistih umazanih capah. Ljudje so se temu seveda smejali, in tožitelji pravijo, da so bili zasmehovani. Sodnik je obsodil Ambrožiča na 1000 Din globe ali 17 dni aresta — Takoj za njim je stopil pred sodišče 43-letni kaplan Anton Torkar od Sv. Križa pri Kostanjevici. Ta je na svečnico s prižnice v cerkvi povedal, da so bili voditelji bivše klerikalne stranke dr. Korošec, dr. Ogrizek, dr. Natlačen in dr. Kulovec internirani v Srbiji. Neko drugo nedeljo je moral s prižnice prebrati okrožnico banske uprave glede otrok v šolah in Sokola, kar pa je pospremil z besedami, naj starši pazijo na svoje otroke, ker niso otroci državni, marveč v prvi vrsti njihovi. Obe dejanji označuje obtožnica kot prestopek proti zakonu o zaščiti države, sodnik pa je kaplana obsodil pogojno na 600 Din globe.

Vlak ubil otroka. — V Mostah, ljubljanskem predmestju, je vlak pahnil s tira triletno delavčevo hčerko Dragico Škrbčevo. Priletela je tako nesrečno, da si je razbila lobanjo. Nezavestno so prenesli v bolnišnico, kjer pa je še istega dne zvečer podlegla poškodbam.

Samomor Belokrajinca. — V semiškem tunelu se je vrgel pod vlak 24-letni posestnik Anton Hlupar iz Stare gore pri Semiču. Hlupar se je pred kratkim vrnil iz Amerike. V smrt je šel menda zaradi obupa, ker je denar, izkupljen za dva vola na semnju, zapil v gostilnah. Namesto domov je šel v semiški tunel ter počakal vlaka, da se je vrgel pod njega.

Podoficir ustrelil vojaka. — Na Jesenicah živi sivolasi sodrug Blaž Kemperle. Te dni je prejel sporočilo, da je njegov edini sin, 21-letni France nenadoma umrl pri vojakih v Kninu v Dalmaciji. Oče se je odpeljal v Knin ter zvedel, da mu je sina ustrelil neki podnarednik, ki se zdaj nahaja v zaporih in pride pred vojno sodišče. Tudi pokojni sin je bil član delavskih organizacij ter je delal posebno marljivo v kulturni organizaciji "Svoboda".

Bivši vseučiliški profesor dr. Dragoljub Jovanovič, ki se je pred meseci vrnil iz kaznilnice, kjer je presedel leto dni, in ki je bil pred mesecem aretiran, je bil zdaj interniran v Tutinj v Sandžaku.

18 let robije za umor. — Okrožno sodišče v Celju je pred nekaj dnevi sodilo 25-letnemu najemniku Jožetu Gošku iz Dovškega v okolici Senovega pri Rajhenburga, ki je bil obtožen umora. Živel je v sovraštvu s sosedno družino Alojzija Sevška, to pa zato, ker sta ga Sevška ovadila oblastem, da izvršuje mizarsko obrt brez dovoljenja. Ko sta zaradi tega prišla k Gošku 20. maja letos dva orožnika, je Goška to tako raztogotilo, da je stopil v Sevškovo hišo. Tam je našel Sevškovo ženo. Vprašal jo je, zakaj ga je naznanila, ta pa je odgovorila, da se je hotela maščevati njemu, ki je obdolžil pred meseci njenega moža tatvine. Tedaj je vstopil Sevšek, ki je, Goška vrgel proti vratom. Gošek je potegnil revolver ter ustrelil in nevarno zadel Sevškovo ženo. Nato je ustrelil še proti njenemu možu ter ga ranil. Preden je šel, je ustrelil še enkrat Sevčkovo ženo v trebuh. Ta je čez nekaj časa umrla, vsaka pomoč bi bila zaman. Rane so bile smrtne. Gošek je na razpravi skesano priznal dejanje, zagovarjal pa se je z vinjenostjo in silobranom. Sodišče ga je obsodilo na 18 let robije.

PRIMORSKE NOVICE

Konec vipavske kmečke posojilnice

V rimskem uradnem listu je bil objavljen dekret, s katerim se pooblašča goriška mestna hranilnica, da absorbira vipavsko kmečko posojilnico. Člani vipavske posojilnice so morali prevzeti vsa jamstva, da goriška hranilnica s prevzemom posojilnice ne bo utrpela nikake škode. Vipavski zavod, ki je bil že nekaj let prisilno pod vodstvom fašistične uprave, si je v zadnjem času po njeni zaslugi nakopal velike dolgove, tako da je bil polom neizbežen. Da bi se pa propast posojilnice vsaj nekoliko zakrila, so fašisti dosegli pri goriški posojilnici, da je prevzela posojilnico, obenem pa so nenadoma izvedli velik pritisk na člane posojilnice, da so prevzeli bremena in dolgove posojilnice ki jim jih je nakopal fašistični upravni odbor.

Teža in rast naših organov

Številke, ki se tičejo nas vseh

Zamislimo si posamezne dele normalno, 76 kg težkega človeka, položene lepo druge k drugim: njegove kosti bi tehtale 14 kg, mišice 32, koža 5, tolšča 11 in vse drobovje, živci in čutila 10 kg.

Če bi razprostrli človeško kožo, bi pokrila površino v dolžini 1 m, v širini 2 m ali krog s premerom 160 cm. Njena debelina je različna, najtanjša je vsekakor ob vekah.

Medtem ko dosežejo vsi ostali organi med 24. in 30. letom svojo maksimalno velikost, rasejo nohti in lasje vse življenje. Nohti na rokah se podaljšajo vsak dan za desetinko milimetra, nohti na nogah za 4 desetinke, nohti palca na nogah celo za 6 desetink milimetra. Tako se obnovijo nohti na rokah okroglo vsakih 120 dni, na nogah okroglo vsakih 30 dni. Nohti desne roke rasejo hitreje nego na levi roki, na palcih istotako hitreje nego na sredincih.

Človeški lasje so "debeli" 1 sedminko do 1 dvajsetinke milimetra in dosežejo lahko dolžino do 2 m — če jim damo prosto rast. Koliko las ima človek? To zavisi od barve. Tako nosi ženska, gosto porasla glava 140,000 plavih ali 109,00 rjavih ali 102,-000 črnih ali 80,000 rdečih las. Las, ki hitro rase, rabi 3 tedne, da se zdaljša za 1 cm, v letu dni zrase torej za prilično 20 cem.

Življenjska doba človeškega lasu je precej omejena. Živi samo 2 do 4 leta in nato izpade, tako da izgubi človek v mlajših letih dnevno 70 do 100 las, v starejših letih do 120 las. Prav tako naglo rasejo tudi kocine brade, pod vplivom britve pa še hitreje.

Najvažnejši naš organ, srce, tehta razmeroma malo: nekako med 180 do 300 g, pri ženski manj, pri moškem več.

Pljuča, ki zadihajo dnevno kakšnih 25-tisočkrat in vsrkajo v istem času 12,000 l. zraka, tehtajo 1000 do 1400 g. Desne pljuči so zaradi svoje trodelnosti težje od dvodelnih levih pljuč.

Čudovito težka so jetra. Ta organ, ki ga lahko primerjamo z osrednjim laboratorijem kakšne kemične tovarne, tehta 2 do 2 in pol kg. Od drugih važnejših organov tehtata obe obisti skupaj 300, vranica samo kakšnih 150 g.

V težini možganov so hoteli doboti osnovo za določitev človeške inteligence. Med vsemi bitji ima človek najtežje možgane (relativno). Pri človeku pride na 1 del možganske teže 40 delov telesne teže, pri psih je to razmerje enako 1:106, pri mačkah 1:125, pri človeških opicah 1:-150, pri tigru 1:135, pri levu 1:350, pri slonu 1:400, pri medvedu in konju 1:500, pri nosorogu 1:760, pri povodnem konju 1:3000, pri kitu celo 1:25,000. To razmerje pa nikakor ni zanesljiv merilec za duševno nadarjenost. Ptice v tem oziru človeka prekašajo, n. pr. 1:18 (pri lastavki 1:22). Ptice bi morale biti tedaj dosti modrejše. Posebno malo možganov imajo kače, želve, krokodili in ribe.

Možgani nekaterih pomembnih ljudi so tehtali toliko: Cromwellovi 2231 g, Turgenjevi 2012 g, Byronovi 1807, Kantovi 1650, Schillerjevi 1580, Petrarcovi 1,-642, Helmholtzovi 1500, Mommsenovi 1524, Dantejevi 1420, Menzlovi 1296 g. Samo v splošnem se da ugotoviti, da prekašajo možgani velikih duhov, mislecev in učenjakov povprečno težo.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904 — Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill. — Tel. Rockwell 4904

GLAVNI ODBOR S. N. P. J.

UPRAVNI ODSEK:

VINCENT CAINKAR, predsednik....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FRED A. VIDER, gl. tajnik..........2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, taj.bol.odd.2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN VOGRICH, gl. blagajnik......2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
PHILIP GODINA, upravitelj glasila....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN MOLEK, urednik glasila......2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

ODBORNIKI:

FRANK SOMRAK, prvi podpredsednik.......996 E. 74th St., Cleveland, O.
JOHN J. LOKAR JR., drugi podpredsednik..1198 E. 170th St., Cleveland, O.

GOSPODARSKI ODSEK:

MATH PETROVICH, predsednik...........595 E. 140th St., Cleveland, O.
ANTHONY CVETKOVICH..............963 Seneca Ave., Brooklyn, N. Y.
JOHN OLIP....................149 S. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.

POROTNI ODSEK:

JOHN GORŠEK, predsednik..............414 W. Hay St., Springfield, Ill.
ANTON ŠULAR.............................Box 27, Arma, Kans.
JOHN TRČELJ.............................Box 287, Strabane, Pa.
FRANK PODBOJ............................Box 61, Parkhill, Pa.
FRANK BARBICH.......................1216 E. 176th St., Cleveland, O.

NADZORNI ODSEK:

FRANK ZAITZ, predsednik.................3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
FRED MALGAI...........................25 Central Park, Peru, Ill.
JACOB AMBROZICH......................418 Pierce St., Eveleth, Minn.

POZOR!—Korespondenca s glavnimi odborniki, ki delajo v gl. uradu, se vrši takole:
VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika, naj se naslove na predsedništvo.
VSE DENARNE pošiljatve in stvari, ki se tičejo gl. upravnega odseka in jednote vobče, naj se pošiljajo na gl. tajništvo.
Vse zadeve, tikajoče se bolniške podpore, naj se pošiljajo na bol. tajništvo.
Vse zadeve v zvezi z blagajniškimi posli, naj se pošiljajo na blagajništvo.
VSE PRITOŽBE glede poslovanja v gl. upravnem odboru naj se pošiljajo Frank Zaitzu, predsedniku nadzornega odbora.
VSI PRIZIVI na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na John Gorška, predsednika porotnega odseka.
VSI DOPISI in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in sploh vse, kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na "PROSVETO," 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
NOTE: Correspondence with the Supreme Office should be addressed as follows:
Communications for the supreme president should be addressed to him.
All remittances of money and business concerning lodges and members other than sick benefit should be addressed to the secretary's office.
Matters of sick benefit should be addressed to the assistant secretary.
Financial matters under the jurisdiction of the treasurer's office should be taken up with him.
Complaints concerning the work of the executive board should be addressed to Frank Zaitz, chairman of the Board of Supervisors.
Charges, complaints and appeals should be addressed to John Goršek, chairman, Judicial Committee.

Johnson vidi možnost novega poloma

Do tega lahko pride, ako ne bo naraščala kupna sila vzporedno s produkcijo, meni federalni administrator

Washington, D. C. — (FP)— Ali Združene države drve v nov ekonomski polom zaradi lakomnosti delodajalcev, ki priganjajo delavce in jih silijo delati dolge ure ob nizki mezdi z namenom, da dosežejo previšek v produkciji predno vstopijo pravilniki za industrije v veljavo?

To vprašanje je bilo stavljeno Hughu Johnsonu, federalnemu administratorju, s strani časopisnih poročevalcev na konferenci v Johnsonovem uradu. Reporterji so opozorili Johnsona na svarilo, katerega je Donald Richberg naslovil kapitalistom, da se morajo pripraviti za vladno kontrolo v teku 60 dni, ako v tem času ne predlože pravilnike z minimalno mezdo in maksimalnim delovnikom.

"Jaz se bojim same misli, kaj vse se lahko zgodi v tej deželi, ako bi prišlo do novega poloma", je odgovoril Johnson. "Ako dobimo nov previšek blaga in ostane kupna sila na sedanji nizki stopnji, bo vlada naletela na potežkoče, ki lahko rezultirajo v novem polomu. Ako pride do tega, ne vem, kaj bo temu sledilo — kakšne vrste kontrola bi bila potrebna."

Johnson je dejal, da ga dolže neodločnosti pri izvajanju provizij zakona industrijske kontrole, ki se nanašajo na stabiliziranje uposlenosti in industrijske samovlade. Njegov odgovor na to kritiko je bil, da je njegova glavna naloga sedaj dosega krajšega delovnika in višje mezde, ostali detajli pravilnikov pa bodo izvedeni pozneje.

Na vprašanja glede zanesljivosti statistike, na kateri je on baziral svojo trditev, da bo uveljavljenje 40 ur dela v tednu v tekstilni industriji absorbiralo vse brezposelne v tej industriji, je Johnson priznal, da je to statistiko sestavil odbor Narodne industrijske konference, organizacije delodajalcev. Dalje je rekel, da bi industrije absorbirale vse brezposelne, ki so izgubili delo od l. 1929, ako bi takoj skrajšale delovni teden na 32 do 40 ur.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

Zvezni uslužbenci dobili "Raw Deal"

Protestirajo proti odslovitvam in "spoils" sistemu. Roosevelt je edini, ki lahko ustavi masno odpuščanje civil service moči

Washington. — (FP) — Narodna federacija zveznih uslužbencev se je končno oglasila in zagnala močan protestni glas proti masnim odslovitvam civil service uslužbencev pod krinko "ekonomije". Njih mesta zavzemajo "zaslužni" demokrati, katerih je polno v deželi in tudi v Washington prihajajo v velikih procesijah.

Odkar je bil ustanovljen civil service sistem pred 50 leti, ga ni naskočila še nobena administracija. In kdor je dobil delo na podlagi izpitov, je bil tudi siguren svoje službe, ker je mislil, da ima v tem zakonu pač garancijo.

Prišel je "new deal" in s tem "raw deal" za zvezne uslužbence. Šefi in podšefi vladnih departmentov so takoj po sprejetju zakona, ki daje predsedniku pravico poljubno reorganizirati sleherni oddelek, pričeli s trebljenjem uslužbencev in danes ni nikdo gotov — razen če je "zaslužen" demokrat —, da tudi njega ne zadene sekira.

Pri tem seveda trpi tudi delo radi poslabšanja morale med starimi in izvežbanimi uslužbenci, kakor tudi radi manj sposobnih novih političnih nastavljencev. Federacija zveznih uslužbencev pravi v svojem protestu, da vlada sedaj bolj potrebuje discipliniranega in sposobnega štaba kot kdaj prej.

"Vlada si je nadela gigantsko nalogo, da zopet oživi ekonomsko življenje dežele. Zdrava bizniška razsodnost zahteva, da ji pri tem delu pomagajo izurjeni in kvalificirani delavci . . . ker v drugem slučaju bo trpelo vse delo . . . Washington je danes pod silnim političnim pritiskom, ki gre za tem, da se odpravi sistem sposobnosti in se ga nadomesti s "spoils" sistemom. Pod tem sistemom se ne nastavlja v javne urade moči na podlagi sposobnosti, ampak le tiste, katere se smatra "zaslužne" za patronažo."

Federacija apelira na predsednika, da napravi konec rušenju civil service sistema, ker on je edina oseba, ki ima to moč. Če tega ne stori, še sedaj nekateri senatorji in kongresniki obljubljajo, da bodo stvar prinesli pred prihodnji kongres, ki se snide šele v decembru. Do takrat bo lahko napravljena že velika škoda in disorganizacija v zveznih uradih.

—Federated Pictures.

Sprejem profesorja Raymonda Moleya, Rooseveltovega posebnega odposlanca, v Londonu. O njem pravijo, da je vodja "umskega trusta" v Washingtonu.

Tone Seliškar:

NASEDLI BROD

Roman v treh delih

Drug za drugim drdrajo vlaki, polni vojaštva, proti Postojni. Vsa proga je natlačena z raznimi transporti. Na platonskih vagonih čepe ogromni topovi kakor v nebo strmeči psi, težki možnarji, ležeči na širokih lafetah, razloženi aeroplani. Vlaki so polni streliva. Nazaj se vozijo begunci. Zunaj mesta, v Rožni dolini, stoje pred signalom in se obupno ozirajo v bobnečo stran.

Pod cerkvijo na Rožniku mole v nebo svoje bakrene šiljaste gobce vitki obrambni topovi. Glad stiska meščane, kart in papirja ne morejo jesti, moke pa ni, ni kruha in ni sto drugih stvari. Pred trgovinami z moko so dolge vrste žen in otrok, ki že v jutranji temi čepe, med njimi so lačni sestradani otroci, ki hirajo pod težko tega prekletstva in nasilja, saj jim ni bilo dovolj, da so jim poklali očete, še deco so vrgli v glad, ki je hujši od fronte. Vohuni so se razmnožili kakor mrčes, ki voha mrhovino, otroci hodijo v službe kakor odrasli, oficirji s polnimi trebuhi in vrstami visokih odlikovanj se vlačugajo v zaledju, dopustniki životarijo in z grozo preživljajo dneve z mislijo na novo trpljenje, ječe so natrpane nedolžnih ljudi, ki so preglasno zamrzeli vojno, na Suhem bajarju pokajo salve v meso "veleizdajalcev", v dekliškem zavodu se zdravijo sifilistični oficirji, brez konca in kraja je grozot, kamorkoli se ozre človek.

V teh dneh, ko je že vse ljudstvo doživljalo prva strahotna dognanja razočaranja, ko so metali zvonove iz zvoników, da se kot novi topovi nalokajo sveže krvi, ko je že vse preklinjalo vojno, so se dobili ljudje, ki so želeli, da bi je ne bilo nikoli konec. Tem je bila vojna neusahljivi vir dobička, tako ogromnega, kakor še v nobenih časih. To so bili vampirji in podpihovalci, trgovci z vojnim blagom in vojni dobavitelji, dragoletniki in verižniki, da, dolga vrsta ljudi, ki so špekulirali z lakoto na račun sestradancev in obubožancev. Morilci zaledja!

Skozi vse te strahote je hodila Ana dokaj močno in trdo, kajti vse, kar se je zgodilo, je bilo spričo svoje splošnosti in vsakdanjosti tako neizogibno potrebno in tako skladno z vsemi novimi pojavi, ki jih je ustvarila vojna, da je zdaj, ko je živela, oprta na svojega podnajemnika, doživljala vse to kakor vsak drug človek.

Vživela se je v gotovost, da se je Justin vrastel v vojno in na njegove dopuste ni več resno mislila, dasi ji je vsak teden sproti napovedoval datum prihoda, ki ga je naslednji teden preložil zaradi takšnih ali drugačnih vzrokov, da je bil vsak dvom izključen. Sicer pa ji je redno pošiljal denar, tako da se je njena skrb v to plat zelo zmanjšala.

Njeno življenje se je docela spremenilo. Potekalo ji je kakor milijonom drugih žen.

Imela je moža — in ga ni imela.

Bila je mlada in dovolj lepa.

Po vseh poskusih, ohraniti najsvetejšo misel na svojega zakonskega druga, na zakon in na vse njegove dolžnosti, ki jih je pred bogom obljubila, je spolzela kljub temu na plat omahovanja in premišljanja, dokler se ni končno opria na čisto novo spoznanje, ki jo je zavojevalo in preuredilo na znotraj, dočim je ostala na zunaj za vse ljudi ista Ana, kakršna je bila. Nihče ni mogel vreči nanjo niti senčice sumničenja.

Justinu je redno pisarila.

To pisanje je postalo navada in dolžnost, ki jo je vestno izpolnjevala.

Misel nanj pa je postala hladna, računska, tehtno od vseh strani podprta in neomahljiva. Te misli si ni hotela iztrgati, ne, z razsodnostjo in z ugotovitvijo nekaterih neovrženih resnic, se je za večno čutila prikovana nanj.

Bil je oče njenega otroka!

To dete je bilo bistveni del te trojice. V nji se je porajala zvesta materinska zavest, tako silna in tako stanovitna, da bi je nihče ne zrušil. Zmagovala je v nji narava, neomahljiva materinska dolžnost, ki je zagrebla vsa razočaranja v ljubezen do otroka, v misel za njegovo bodočnost, o kateri je sanjala preko vsega tistega, kar se je z zakonom porušilo v nji.

Ana se je vdala nezlomljivi obliki skupnega življenja, v sebi razklana pa je bila kakor bolno drevo, v katero se je zajedel črv.

In ves njun zakon je bil kakor črvivo drevo v tri vrhove. Zelen in čvrsto raščen, v strženu pa s črvom, ki ga razjeda. Kakor zakon milijonov, ki jim je bila ljubezen privid v dosmrtno zapeljevanje. Kakor bolno drevo, ki se hoče razklati, pa ga z železnim obročem vklenejo v obliko zapisanega, blagoslovljenega življenja.

V to življenje, ki ga ni mogoče premagati.

V to življenje, ki je popačeno in oskrunjeno.

V to življenje, ki je dalo ženski pečat vlačuge in žig pokorščine.

V to življenje, ki je nekaterim kelih blaginje in vsega dobrega, drugim pa ječa trpljenja, nedostajanja in zatajevanja.

V ta sestav bordelov, kaznilnic, beznic, vojn in božje prevare.

V to miselnost laži in hinavstva, prevare in okuževanja in večnega odpuščanja.

V Ani se je od dne do dne množila zavest osamele žene. Metala se je iz tega vrtinca neurejenih želja mlade ženske, ki se ni mogla okleniti drugega nego svojega otroka, kakor riba, ki zaide v preplitvo vodo.

Ljubila ga je, svojega otroka, ljubila tako, da bi se žrtvovala zanj.

Morda še preveč.

Skozi to ljubezen do otroka je gledala Justina.

To je bilo čisto umevno, kakor je sicer težko razumeti vse globine človeškega življenja. Ne more biti drugače, saj leži miselnost vseh tisoč letnih dob kakor zvita kača v človekovem dnu in je kakor tvor, ki se neprestano obnavlja. Toliko in toliko življenj, toda vsako je drugačno in se spreminja v nešteto plati. Vsako bitje pa živi samo zase, samo sebi: poedinec zase, družina zase — nikjer se ne polni vrzel, ki se globi od življenja do življenja. Vse oblike so strnjene v to pogoltno miselnost. Tvorba ljudstva, ki se ji pravi država, je zamejena in zastražena, pogled v soseda je prijateljski ali sovražen, kakor nanese slučaj zgodovine; sestav množice, ki se mu pravi narod, je zaverovan vase in meri soseda po jeziku in noši; družba, ki so si podali roke pod imenom kupčijske firme, je usmerjena v dobiček, ki si ga razdele, in se veže z drugo skupino le takrat, kadar utegne ta zveza donašati večji prebitek; zajednica, ki ji pravijo cerkev, ima za svoje ljudi nebesa, za drugoverce večno pogubljenje; družina, speta z vsemi temi vezmi, se skuša uravnovesiti v urejenost in miselnost teh zajednic ter živi potem kakor država v državi. Blagostanje in ohranitev teh nekoliko ljudi je edini namen in smoter družine. Lov za službami, lov za večjimi plačami in težnje po naklonjenosti silnejših izpodjedajo ljubezen do bližnjega, misel skupnosti je strta in uničena.

(Dalje prihodnjič.)

Louis Adamič:

POGOVOR

(Nadaljevanje.)

Uničeni so kot ljudje, kot proletarci — uničila jih je Amerika, stroji, industrija; uničila jih je organizacija po eni strani, njihova individualistična psihologija po drugi. Grozno je slišati, a je resnično — milijoni brezposelnih so popolnoma ohromeli, brez moči, obsojeni. Zmlinčila jih je kriza in ne morejo se dvigniti nad njo, videti, kaj je za njo.

Tako sem pred nedavnim ugibal; najbrže se nisem dobro izrazil, toda upam, da boste razumeli, kaj menim. — Kar pa hočem ugotoviti o današnjem propalem proletariatu, je tole:

Ti ljudje — večina izmed njih, milijoni izmed njih — se mi zdeo sesedlina, neuspeli preostanki bojev, s katerimi se je ameriško delavstvo v zadnjih desetletjih skušalo povzpeti do stopnje srednjega razreda socialno in gospodarsko. Ti milijoni so ravno taki individualisti kakor oni, ki so v tem boju bolj ali manj uspeli. In celo večji. Zato so z mojega sedanjega zrelišča v slabšem in brezuspešnejšem položaju, ker so kot individualisti tako temeljito propadli.

Vse svoje življenje so bili proletarci — industrijski sužnji, mezdni sužnji. In tu — samo trenutek, prosim, Seren, ne prekinjajte me . . . hočem ugotoviti še nekaj. Mezdno suženjstvo je strašno učinkovalo na njihove slučaje, na njihovo moškost. Deset, petnajst, dvajset let so ti proletarski individualisti izpodrivali drug drugega in tekmovali med seboj na delavskem trgu. Vedno so gledali le na neposredno korist, vseeno na čigave stroške. Med njimi ni bilo nobene razredne zavednosti. Vsak sam zase. Naj živi poedinec! Vrag vzemi delavske zveze! Korita so le za voditelje. Važno je bilo le služiti denar, delati, prežati na ugodno priliko, kako bi si izboljšal svojo usodo (vseeno kako) — in kako bi obdržal svoje nekazno delo; kompromise je moral sklepati na desno in levo — sklepati kompromise s svojo lastno moškostjo, s svojim človeškim dostojanstvom; izdajati je moral svoj razred, ravnati proti svojim najboljšim čuvstvom in nagonom. Moral je prosjačiti in se poniževati, ponujati svojo moč, svoje roke, kakor da niso del njega samega, ampak predmeti, ki jih je kjerkoli pobral. Živel je v večnem strahu, da bi ne izgubil dela in bi potem žena in otroci ne stradali. Vedno je trepetal, da bi kdo ne stopil nanj. Vedno je prežal na priliko, da bi ušel iz brezpravnega delavskega razreda, da bi se dvignil kolikor mogoče visoko, da bi postal delovodja, podjetnik, izkoriščevalec drugih; toda vedno se je kdo drugi stisnil skozi luknjo, skozi katero je nameraval pobegniti on. Tako je ostal, kjer je bil . . . In vse to, ta želja in nezmožnost postati kaj boljšega, je slabo, upropaščajoče učinkovalo na njegov značaj, na njegovo možatost. (To velja za domače in priseljene proletarce.) Nikakega ponosa ni imel, celo kadar je imel delo. Sedaj, v škripcih krize, brez dela, ko mu družina strada, bolan in ob vse, nima v večini primerov niti poguma in značajnosti pižmarja, ki si, ujet v past, odgrizne nogo, zato da ostane pižmar in svoboden . . ."

Seren ga je prekinila: "Ljubi Peter, ne bom oporekala temu, kar trdite. — Vse to je zanimivo — toda ne mogla bi reči, da mi je všeč vaš način pripovedovanja. Zdi se mi, da se nekoliko zaničljivo izražate o teh ljudeh —"

" 'Zaničljivo' nemara ni prava beseda," je dejal Peter; "toda, ko sem zadnje tedne v imenu pomožne akcije obiskal nešteto teh ljudi, priznavam, da sem porabil precej časa, preden sem premagal odpor do njih. Ne morem se ubraniti vtisa, da jih je dobršno število manjvrednih od pižmarja in da jim v glavnem zaradi tega ni sojeno nič boljšega kakor njihov sedanji položaj, razen smrti seveda. — Kriza je namreč šla predaleč; deloma zaradi njih ne more priti pravočasno do novega družbenega reda, ki bi jih še mogel rešiti in jih narediti zopet za ljudi ali vsaj za pižmarje . . . Če govorim tako o njih, jih seveda ne mislim obsojati. Obsojam le sistem, ki je izpridil milijone ljudi in jih spravil v ta strašni položaj."

"Včasih mislim jaz prav tako," je rekla Marcia.

Roger ni rekel ničesar, toda očividno se je strinjal s Petrom.

Seren je molčala ter razmišljala o Petrovih besedah.

"Kakor veste, Seren," je nadaljeval Peter čez nekaj časa, "sem zadnje čase o mnogočem razglabljal. Med drugim sem si prišel na jasno, da sem radikalec, socialni komunist, kolektivist — kakor me že hočete imenovati. Jaz sem, kakor temu pravi Marcia, za Veliko spremembo v deželi in po vsem svetu. Kolikor morem presoditi samega sebe, sem se odvrnil od svojega nekdanjega razumskega in čuvstvenega nihilizma, zmedenosti ali karkoli je že to bilo. K temu so me prisilile socialne prilike, kakršne se mi kažejo, in pa misli in dejstva, ki ste mi jih odkrili vi. Roger, Marcia in drugi in ki so započele v mojih mislih in čustvih proces razčiščevanja. — Toda sedaj, ko sem se spreobrnil in sem si na jasnem, kaj sem, kaj moram storiti in kakšnih dogodkov moram pričakovati na tem svetu, sedaj sem odločen, da bom nasproti položaju miren, kolikor mogoče nečuvstven in stvaren . . . Vem, Seren, da ste s svojim življenjem, s svojo dušo pri delavskem gibanju — in tudi Marcia (dasi mislim, da nekoliko drugače) — in prav je tako. Nikakor bi vas ne hotel drugačnih, tudi če bi vas mogel spremeniti, o čemer pa dvomim. Čudovito ste mi všeč: toda o sebi moram priznati, da sem pristaš delavskega razreda bolj v nekem ideološkem smislu. Kajti kot marxist mislim, da more le delavski razred, le delavska množica izvesti Veliki prevrat. Vendar pa bi grdo lagal, če bi trdil, da ljubim ali občudujem današnje ameriško delavstvo in vse na njem, le ker je delavstvo. Če naj odkrito govorim, mi je mrzek dobršen del delavstva (kakor sem prej omenil) in večina delavcev poedincev, s katerimi sem prišel v dotik.

Da izrazim svoje stališče (ki najbrže ni dokončno in se utegne spremeniti že prihodnji teden) z drugimi besedami, nisem tako ogorčen nad krivico na svetu in nad stradanjem ljudi kakor nad sedanjim kapitalističnim sistemom. To pa zato, ker proizvaja po eni strani ljudi, ki sem jih pravkar označil in ki so še slabši od pižmarja, na drugi strani pa še bolj zoprno in socialno škodljivo sodrgo plutokratov, lenih bogatašev in vsakovrstnih bastardov. Globoko v srcu sovražim vso kapitalistično zalego na obeh koncih in sem za odpravo obeh. Mislim, da je v glavnem to tudi Rogerjevo mnenje, če ga prav razumem.

Ko gledam bogataše, ki se valjajo v nezdravem razkošju, in bedne proletarce, ki tiho trpe v svojih bajtah, me je sram in mi je mučno, saj so primerki moje vrste — s čimer hočem le reči — dovolite, da ponovim, — da sem zoper sistem. To je danes moje trdno prepričano stališče. Zamišljam pa si tak svet, v katerem bodo ljudje bolj ali manj taki kakor smo mi štirje (morda sem neskromen) — in v katerem bi mogli mi vsi živeti človeka dostojno življenje od rojstva do groba, kakor pravi Roger. Seveda ne pričakujem, da bom jaz to dočakal, če se bo sploh kdaj uresničilo, toda to je moj sen.

Na zunaj, seveda, kar se tiče mojega osebnega političnega stališča do sveta sedaj in v bodoče, sem stoodstoten pristaš delavskega razreda z vsemi njegovimi napakami in nasprotnik kapitalizma; mislim namreč, da bo ta storil vse mogoče za ohranitev sedanjega sistema in da bo bolj kakor delavstvo zaviral prihod Velike spremembe; — in če pišem roman "Ljudje iz množice," moram biti s svojimi simpatijami na strani ljudi iz množice."

Roger je dejal: "V splošnem, mislim, je vse to pravilno, Peter. Jaz bi sicer opredelil svoje stališče nekoliko drugače, toda tvojemu ne morem resno oporekati. A povrnimo se k sedanjemu položaju. Brez dvoma je točno, kar ste rekli o propalih proletarcih — vendar je še zelo mnogo delavcev, ki še niso propali, ki, mislim, ne bodo mirno poginili v svojih pasteh, marveč se bodo borili za svoje življenje, ako bo treba, vsaj tako pogumno kakor pižmar."

"Da, da, Peter," je vzkliknila Marcia, "borili se bodo!"

"In še kako!" je krikniła Seren. "Dajte jim le nekaj časa. Ta kriza je prišla nenadoma kakor ciklon. Počakajte, da se razgledajo."

"Vem," je rekel Peter, "pravkar sem mislil načeti to vprašanje, ko ste me prekinili. Upanje na prevrat v Združenih državah se oslanja na najboljšo kategorijo delavcev, na delavce v težki industriji, na delavce v jeklarnah, v rudnikih, na železnici, na izvežbane si[illegible] podobno — ki so se [illegible] letih nekoliko dvignil[illegible] koliko zavedajo svoj[illegible] za gospodarsko življ[illegible] ter imajo nekoliko [illegible] pri svojem delu. Nek[illegible] dobre plače, sedaj pa [illegible] po $10 ali $12 na te[illegible]čen delavnik ali pa [illegible] brez posla. Nekoč so [illegible] ne domove, sedaj so j[illegible] nekoč so živeli v do[illegible]novanjih, sedaj se [illegible] drugimi družinami [illegible] stanovanjih. Ko je [illegible] stanje na višku, so b[illegible]dem odprte vse poti [illegible]slili so tako; — seda[illegible] videli, da je bilo vse [illegible] Vendar so tudi ti de[illegible]vidualisti in bojim se [illegible] dolgo ne bodo uprli p[illegible]nju plač, proti brezpo[illegible] proti celotnemu siste[illegible]

(Konec prihodnj[illegible])

—Federated Pictures.

James Couzens, senator iz Michigana in milijon[illegible] Couzens je edini republikanec med ameriškimi delegi[illegible]nomski konferenci v Londonu. Pred kratkim je rekel, [illegible]val za popolno izolacijo (osamitev) Združenih držav, [illegible]donska konferenca razbije.

NAROČITE SI DNEVNIK LIST PROSVE[illegible]

Po sklepu 10. redne konvencije se lahko naroči na list Pro[illegible]šteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k esi na[illegible] Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za ene[illegible]nino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, [illegible]šteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list pre[illegible] S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsa[illegible] kdo, ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	
2 tednika in	3.60	2 tednika in	
3 tednike in	2.40	3 tednike in	
4 tednike in	1.20	4 tednike in	
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarj[illegible] Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vsclej kakor hitro kateri teh članov preneha bit[illegible] ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list [illegible] moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena [illegible] Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem dop[illegible] vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora uprav[illegible] datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago,

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $[illegible]

1) Ime.....Čl. društva [illegible]

Naslov .....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih družine:

2) .....Čl. društva [illegible]

3) .....Čl. društva [illegible]

4) .....Čl. društva [illegible]

5) .....Čl. društva [illegible]

Mesto .....**Država** .....

Nov naročnik .....**Star naročnik** .....

TISKARNA S.N.P[illegible]

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, [illegible] knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, h[illegible] slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA Č[illegible] S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČ[illegible] V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTE[illegible]

2657-59 So. Lawndale Avenue
Telefon Rockwell 4904
Chicago, Ill.

Tam se dobe na željo tudi vsa ustrezna [illegible]